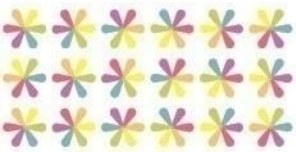

UPOŠTEVANJE RAZLIČNOSTI PRI VKLJUČEVANJU OTROK V VRTCE

Edita BAH – BERGLEZ in Helena KLOBASA

Zavod RS za šolstvo

7. konferenca ravnateljev vzgojno-izobraževalnih zavodov

spremljevalni dogodek slovenskega
predsedovanja Svetu EU

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Nalozba sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI SKLAD
SOCIALNI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

IZZIVI SODOBNEGA ČASA

KLIMATSKE SPREMEMBE

EPIDEMIJA

MEDKULTURNOST

DIGITALNA PISMENOST

DRUGAČNOST

SOCIALNA DISTANCA

ODNOSI

VEČJEZIČNOST

MIGRACIJE

RAZNOLIKOST

RAZVOJ TEHNOLOGIJ

Veliko je različnih razlogov za raznolikost, na katere posamezniki večinoma nimamo vpliva. Na **odnos do razlik** in **zmožnost poslušanja in slišanja raznolikih zgodb posameznikov** pa imamo vpliv le pedagoški delavci, ki lahko živimo in negujemo skrbne in naklonjene interakcije z otroki in starši v bogastvu raznolikosti.

7. konferenca ravnateljev vzgojno-izobraževalnih zavodov

spremljevalni dogodek slovenskega
predsedovanja Svetu EU

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

Naložba sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

- „današnji“ otroci in njihovo otroštvo
- moderna/pametna tehnologija in otroški možgani
- posamezni otroci kličejo na pomoč

OTROCI

- vzgojitelj v luči družbenih sprememb
- nove oblike usposabljanja, povezovanja
- prilagoditve in inovativni pristopi v oddelku vrtca

VZGOJITELJI

- varovanje zdravja
- hiter odziv na spoznanja nevroznanosti, spremembe v družbi in prilagajanje kurikula
- pravočasna in ustrezna obravnava, inkluzivna naravnost v vrtca

VRTCI

V kolikšni meri se zmoremo odzvati na nova spoznanja stroke ter potrebe otrok 21. stoletja?

RAZLIČNOST V ODDELKIH VRTCA

Otroci priseljenci;
otroci, ki imajo težave s
socialno integracijo;
otroci etničnih manjšin;
otroci iz družin z nižjim
socialno-ekonomskim
statusom;
otroci iz socialno
depriviligiranih in
subkulturnih okolij;
otroci s posebnimi
potrebami;
otroci različnih kultur;
otroci z izstopajočim
vedenjem;
dolgotrajno bolni otroci...

Situacija: oddelek 3-4 leta
(19 otrok) :

- dva otroka iz priseljske družine (ena dvojezična družina);
- dva otroka z jezikovnimi motnjami;
- en otrok iz družine s slabimi socialno ekonomskimi pogoji/nasilje;
- en otrok izkazuje potencialno nadarjenost;

- Različnost bogati **vse otroke v oddelku**: vsi usvojijo več socialnih veščin, dobijo več izkušenj in se učijo živeti v realnem svetu.
- Različnost gradi temelje za boljše medsebojno poznavanje **med vsemi otroki** in premagovanje predsodkov oz. stereotipov kasneje v življenju.
- Dobrobit **vsakega otroka v oddelku** je občutek pripadnosti in lastne vrednosti.

Vir: Rutar, D. (2010). Inkluzija in inkluzivnost

UPOŠTEVANJE RAZLIČNOSTI PRI VKLJUČEVANJU OTROK V VRTCE

- Socio-kulturni pogled na učenje je bistven pri razvoju inkluzivnega učnega okolja.
- Uporaba prožnih, ustvarjalnih strategij in načinov dela ter odzivanje na potrebe vseh otrok izboljšujejo inkluzivnost.
- Izobraževanje že dolgo ni več le nekaj, kar je omejeno na otroke, temveč je proseg, v središču katerega so otroci, ki v njem aktivno sodelujejo. (Messiou, 2012).
- Glas otrok, njihova mnenja in pogledi so izjemnega pomena pri razumevanju njihovih odnosov z vrstniki, sprejemanja ponujenih oblik podpore in oblik prilagoditev ter počutja v inkluzivnem okolju.

Ivanuš Grmek, M in Štritof, R. (2018).. V M. Schmidt Krajnc, D. Rus Kolar, E. Kranjec (ur.), *Vloga inkluzivnega pedagoga v vzgoji in izobraževanju*.

Vstopi, ker
spoštujemo
razlike in ker
si lahko tak
kot si, (Corbett,
1999)

ZAKAJ INKLUZIJA?

.....ker je oblika vključevalne prakse za vsakega
posameznega otroka
....ker skrbi za optimalen razvoj vseh otrok
.....ker ima pozitiven odnos do drugačnosti

IZZIVI:

- **Vzgojiteljeva stališča lahko spodbujajo ali ovirajo implementacijo inkluzije.**
- **Ponekod inkluzija še vedno zahteva veliko dodatnih naporov, potrpežljivosti, razumevanja ter veliko vloženega časa ravnateljev, vzgojiteljev in drugih strokovnjakov, staršev, ter celotne družbe.**

Kako uspešni smo pri
vključevanju vsakega
posameznega otroka?

7. konferenca ravnateljev vzgojno-izobraževalnih zavodov

spremljevalni dogodek slovenskega
predsedovanja Svetu EU

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

Naložbo sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

VRTEC, VZGOJITELJI IN UČNO OKOLJE

Vsak otrok v oddelku ima svoje potrebe, je sprejet, slišan, opažen in pomemben.

- Vzgojitelji iščejo poti, kako pri skupini spodbuditi učenje na različne načine, ki bodo ustrezali posameznim otrokom s primanjkljaji in tistim brez primanjkljajev.
- Vzgojitelj preizkuša številne korake za uspešno inkluzijo.
- Učno okolje v vrtcu naj bo naravnano na potrebe vseh otrok v skupini, ob tem pa naj bi upoštevali potrebe in posebnosti otroka iz rizičnih skupin.
- Vzgojitelj prilagaja prostor tako, da spodbuja otroka k aktivnosti in sodelovanju z drugimi otroki.
- V ospredju je skrb za ravnovesje med individualno prilagojenimi in skupinsko orientiranimi aktivnostmi.

Skupinam otrok, ki so bile ranljive že pred epidemijo, se je v zadnjem času ranljivost še povečala, kar je dodatno poglobilo vrzel med različnimi skupinami otrok.

Vir: (Inštitut RS za socialno varstvo, Vsakdanje življenje otrok v času epidemije covid 19 Končno poročilo, Ljubljana december 2020)

7. konferenca ravnateljev vzgojno-izobraževalnih zavodov

spremljevalni dogodek slovenskega
predsedovanja Svetu EU

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Nalozbo sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI SKLAD
SOCIALNI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

UPOŠTEVANJE RAZLIČNOSTI PRI VKLJUČEVANJU OTROK V VRTCE

- temeljne strokovne podlage, mednarodni viri...

Lizbonska deklaracija, (2007): „V inkluzivnem izobraževanju mladi vidijo veliko prednosti: usvojijo več socialni veščin, dobijo več izkušenj, učijo se živeti v realnem svetu“.

UNESCO (2009. Vrtci in šole z inkluzivno usmeritvijo so najučinkovitejše sredstvo v borbi proti negativnim stališčem in diskriminaciji.

Na srečanju v **Evropskem parlamentu** leta 2011, so mladi opozorili na naslednje: „Inkluzija se začne v vrtcu.“ (Evropska agencija, 2012a, str.14)

Organizacija združenih narodov – **OZN (2015)** Inkluzijo ni možno razumeti kot kratkotrajno nalogo – globalni cilj: **Človeštvo mora doseči izvajanje inkluzivnega izobraževanja do leta 2030.**

Nacionalni dokumenti:
Kurikulum za vrtce, 1999;
Bela knjiga, 2011

7. konferenca ravni

spremljevalni dogodek slovenskega
predsedovanja Svetu EU

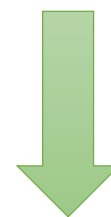
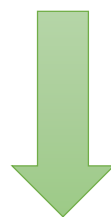
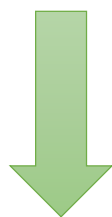
REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

Nalozba sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

V slovenskem pedagoškem prostoru je potekalo mnogo razvojno-raziskovalnih projektov, ki so imeli namen zagotavljati vključenost in napredek v razvoju otrokom iz priseljenških družin, romskim otrokom idr. katerih praksa in rezultati v večini kažejo, da vzgojitelji potrebujejo predvsem znanje za zagotavljanje kakovosti vzgojno-izobraževalnega procesa, da jim **primanjkuje znanja za zagotavljanje inkluzivnega učenja** in da tudi sami strokovni delavci vrtcev pripisujejo kakovosti vzgojiteljevega vzgojno-izobraževalnega dela največji pomen za razvijanje socialne kohezivnosti. (S. Rutar, 2018)

DOBRE REŠITVE IN IZZIVI

7. konferenca ravnateljev vzgojno-izobraževalnih zavodov

spremljevalni dogodek slovenskega
predsedovanja Svetu EU

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Nalozbo sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

Namen in cilji delavnice:

- Razmišljali bomo o pomenu nudenja strokovne podpore ravnatelja strokovnemu delavcu pri celovitem vključevanju, ki jih narekujejo različne potrebe in zmožnosti slehernega otroka,
- izmenjali in prisluhnili bomo dobrim rešitvam, izkušnjam ter izzivom inkluzivnih praks udeležencev,
- ter se seznanili s pristopi zagotavljanja kakovosti vzgojno-izobraževalnega dela preko leta za vse otroke.

7. konferenca ravnateljev vzgojno-izobraževalnih zavodov

spremljevalni dogodek slovenskega
predsedovanja Svetu EU

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Nalozbo sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

ČASOVNICA DELAVNICE

PREDSTAVITEV POTEKA
DELAVNIC (5 min)

SAMOSTOJNO DELO
(10 min)

DISKUSIJA MED UDELEŽENCI
(5 min)

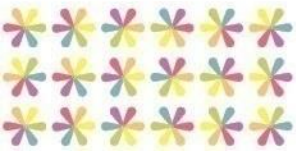
PREDSTAVITEV REŠITEV IN
DOBRIH PRAKS
(POROČANJE 15 min)

SINTEZA UGOTOVITEV
DELAVNIC Z REFLEKSIJO
(5 min)

Na prehod med
aktivnostmi vas bo
opozorila glasba:
" www.bensound.com "

7. konferenca ravnateljev vzgojno-izobraževalnih zavodov

spremljevalni dogodek slovenskega
predsedovanja Svetu EU

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Nalozbo sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

OPIS SITUACIJE 1

Strokovni delavki sta opazili, da ima eden izmed otrok v skupini **govorno motnjo, zmanjšano pozornost in znake avtizma**.

Dva otroka imata **čustvene in vedenjske težave** (pogosto sta samodestruktivna, odklonilna in nesprejemljivega vedenja). Pri enem izmed otrok opažata **višje potenciale** na določenem razvojnem področju.

Vabimo vas, da odgovorite na vprašanja in delite z nami izkušnje svoje prakse.

- Kako boste usmerili in strokovno podprli strokovni delavki v navedenih primerih?
- Kako, na kakšen način boste zagotavljali kakovost, da bo omogočeno varno, spodbudno in podporno učno okolje vsem otrokom skozi leto? (Po čem prepoznate, da je okolje inkluzivno za vse otroke v oddelku.)

Zahvaljujemo se za vaš doprinos k izmenjavi izkušenj.

**PROSIMO VAS, DA NA HRBTNO STRAN ZAPIŠETE
VAŠA RAZMIŠLJANJA.**

7. konferenca ravnateljev vzgojno-izobraževalnih zavodov

spremljevalni dogodek slovenskega
predsedovanja Svetu EU

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Nalozbo sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

OPIS SITUACIJE 2

V oddelke vrtca smo razporedili otroke z odločbami o usmeritvi, in sicer:

- otroka, ki ima težjo motnjo avtističnega spektra in odraža potrebo po spremljevalcu,
- otroka z Downovim sindromom,
- otroka s polžjim vsadkom,
- dolgotrajno bolnega otroka z močno obliko alergije (reakcija anafilaktični šok),
- gibalno oviran otrok s primanjkljajem na vseh področjih razvoja z odločbo o usmeritvi, ki je star 4 leta, ki zaostaja v razvoju za 2 leti in nima spremljevalca; v odločbi o usmeritvi ni navedenega priporočila za nižan normativ.

Vabimo vas, da odgovorite na vprašanja in delite z nami izkušnje svoje prakse.

- S kakšnimi vprašanji/dilemami ali težavami se strokovni delavci v navedenih primerih vključevanja največkrat obračajo na vas in kako jih rešujete?
- Na kakšne načine boste nudili strokovno podporo strokovnemu delavcu pri uvajanju in vključevanju vsakega izmed otrok s PP v skupino? (Predpostavljajte, da se strokovni delavec z inkluzijo te vrste srečuje prvič – kako ga boste usmerili in podprli.).
- Kako, na kakšen način boste zagotavljali kakovost, da bo omogočeno varno, spodbudno in podporno učno okolje vsem otrokom skozi leto? (Po čem prepoznate, da je okolje inkluzivno za vse otroke v oddelku.)

Zahvaljujemo se za vaš doprinos k izmenjavi izkušenj.

**PROSIMO VAS, DA NA HRBTNO STRAN ZAPIŠETE
VAŠA RAZMIŠLJANJA.**

7. konferenca ravnateljev vzgojno-izobraževalnih zavodov

spremljevalni dogodek slovenskega
predsedovanja Svetu EU

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Nalozba sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

OPIS SITUACIJE 3

Pojavila se je potreba po razporeditvi:

- 5 otrok različne starosti iz priseljenških družin (otroci in starši ne govorijo slovensko)
- 7 otrok iz romske skupnosti (3 otroci se všolajo)

Vabimo vas, da odgovorite na vprašanja in delite z nami izkušnje svoje prakse.

- S kakšnimi vprašanji/dilemami ali težavami se strokovni delavci v navedenih primerih vključevanja največkrat obračajo na vas in kako jih rešujete?
- Kako boste strokovno podprli strokovnega delavca pri uvajanju in vključevanju priseljenškega ali romskega otroka v skupino?
- Kako, na kakšen način boste zagotavljali kakovost, da bo omogočeno varno, spodbudno in podporno učno okolje vsem otrokom skozi leto? (Po čem prepoznate, da je okolje inkluzivno za vse otroke v oddelku.)

Zahvaljujemo se za vaš doprinos k izmenjavi izkušenj.

**PROSIMO VAS, DA NA HRBTNO STRAN ZAPIŠETE
VAŠA RAZMIŠLJANJA**

7. konferenca ravnateljev vzgojno-izobraževalnih zavodov

spremljevalni dogodek slovenskega
predsedovanja Svetu EU

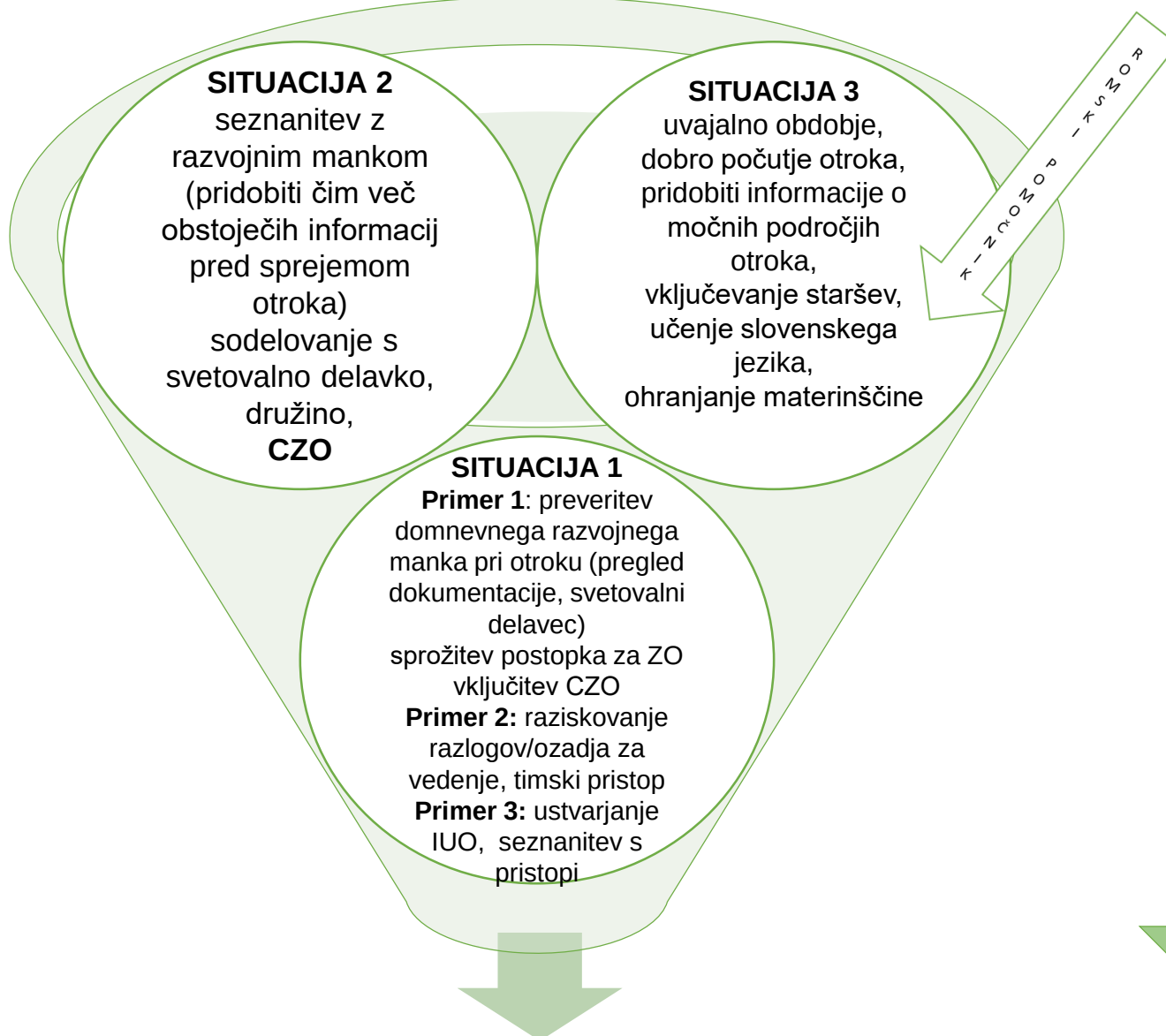

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Nalozbo sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

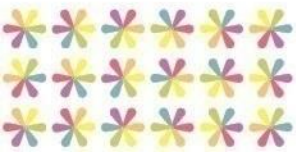
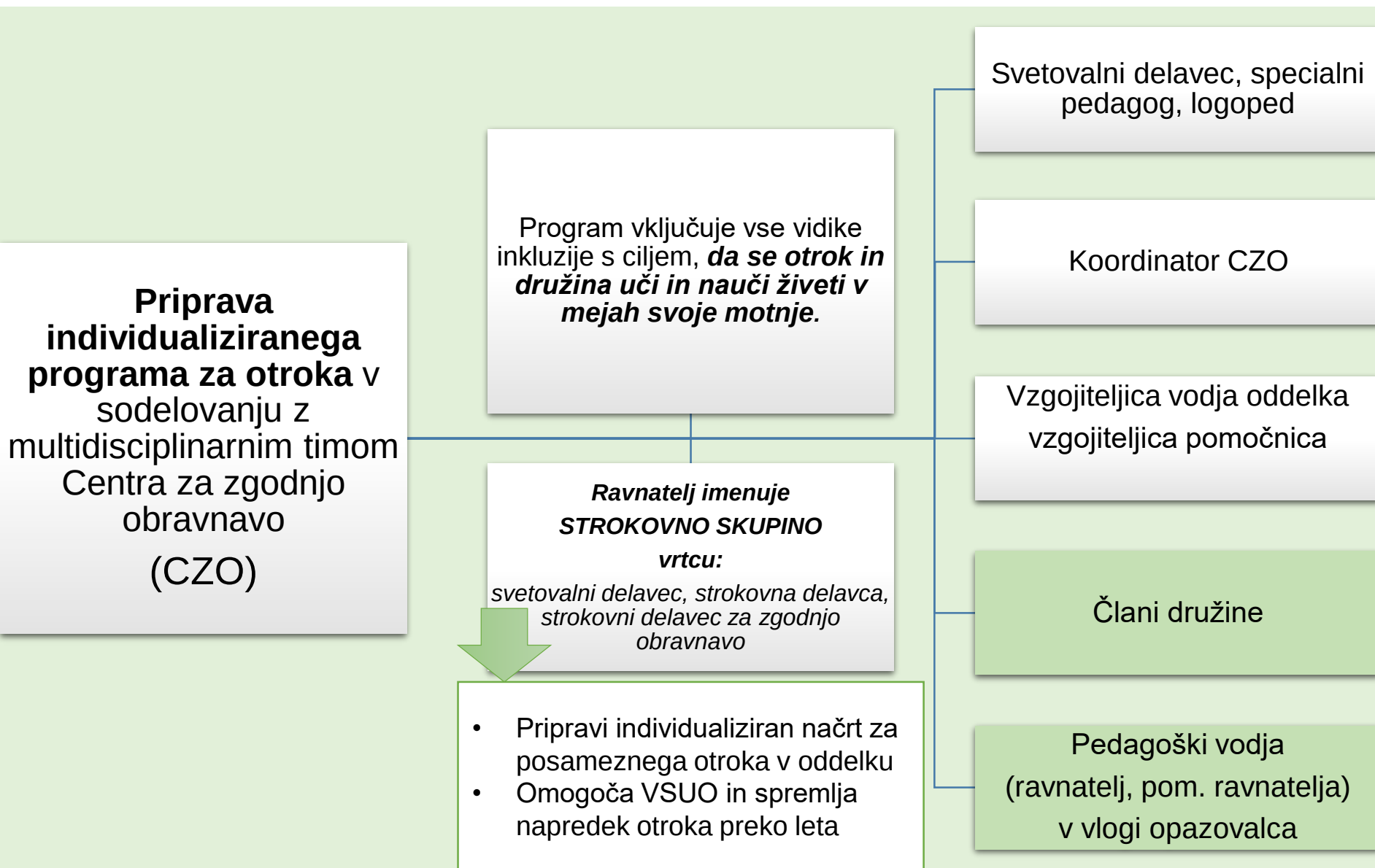
EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

**PREPLETENOST MNOGIH DELEŽNIKOV IN PRIZADEVANJE ZA DOBRO SODELOVALNO KULTURO
JE DRAGOCEN DOBPRINOS K VKLJUČENOSTI VSEH OTROK.**

Multidisciplinaren pristop k inkluziji

KREPITEV IN ZAGOTAVLJANJE KAKOVOSTI INKLUZIVNE PRAKSE

SPREMLJANJE DELA STROKOVNIH DELAVCEV PREKO **PEDAGOŠKE DOKUMENTACIJE IN DIALOG Z NJIMI.**

VKLJUČEVANJE NAČEL IN ELEMENTOV FORMATIVNEGA SPREMLJANJA spodbujajo k načinu dela in k dokumentiranju procesa, preko katerega se prepozna podpora, napredek in zagotavljanje kakovosti v VIZ skozi leto. Uvajalno obdobje – LDN postane „živ dokument“.

PREVENTIVNO DELOVANJE - strokovni delavci se seznanjajo z zahtevami inkluzije, ki jih prinaša delo z otroki raznolikih potreb in zmožnosti **PRED VKLJUČITVIJO TEH V VRTEC.**

PODPORA STROKOVNIM DELAVCEM z organiziranjem aktivov z diskusijami, predstavitvami dobrih praks v kolektivu s timskimi refleksijami in iskanjem dobrih rešitev. Spodbude k prijateljskim hospitacijam.

ZAUPANJE IN ELEMENT PRESENEČENJA - omogočiti priložnost, da se potrdijo tudi tisti strokovni delavci za katere mislimo, da morda ne bi bili kos izzivu inkluzije.

ODPRTA KOMUNIKACIJA - opaziti, pohvaliti, a tudi poskusiti naučiti sprejemati konstruktivno kritiko ... pričakovati, a biti za strokovnega delavca tam v strokovno podporo.

INKLUZIVNE PRAKS NE KREPIMO S POGLABLJANJEM PROBLEMATIKE, TEMVEČ Z OPTIMIZMOM IN POZITIVNO NARAVNANOSTJO DO INKLUZIJE.

**SPODBUJAJMO K IZOBRAŽEVANJU IN USPOSABLJANJU, SAJ
VSE KAR OSVOJIMO IN VEMO LAŽJE RAZUMEMO.**

7. konferenca ravnateljev vzgojno-izobraževalnih zavodov

spremljevalni dogodek slovenskega
predsedovanja Svetu EU

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Nalozba sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

LITERATURA IN DRUGI UPORABNI VIRI

- Rogič Ožek, S. (2018). Pogovorimo se o inkluziji. Iskanja: vzgoja prevzgoja, 36(57), 7–12.
- Grah, J. (2017). Vključujoča šola – izjema ali pravilo. Razredni pouk: revija Zavoda RS za šolstvo, 19(3), 4–10.
- Ivanuš Grmek, M in Štrifof, R. (2018). Učinkovito učno okolje v inkluzivni šoli kot dejavnik uspešnosti za učencev s posebnimi potrebami. V M. Schmidt Krajnc, D. Rus Kolar, E. Kranjec (ur.), Vloga inkluzivnega pedagoga v vzgoji in izobraževanju (str. 25–35). Maribor: Univerzitetna založba Univerze.
- Kovšca, A. (2010). Vključevanje otrok s posebnimi potrebami v sistem vzgoje in izobraževanja. Šolsko svetovalno delo, XIV(1–2), 4–9.
- Colnerič, B. in Zupančič, M. (2007). Socialno vedenje učencev z lažjo motnjo v duševnem razvoju. Šolsko polje, 18(3–4), 7–33.
- Rovšek, M. (2009). Inkluzija in otroci z motnjami v duševnem razvoju. Vzgoja in izobraževanje, 5–6. 17–21.
- Topolovec, U. in Schmidt, M. (2015). Šolanje osnovnošolcev s posebnimi potrebami. Pedagoška obzorja, 30 (3/4), 3–18.
- Žgur, E. (2011). Vzgojno-izobraževalno delo z gibalno oviranimi učenci. V K. Destovnik in A. Tasič (ur.), Usposabljanje strokovnih delavcev za uspešno vključevanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami v vzgojo in izobraževanje v letih 2008, 2009, 2010 in 2011 (str. 91-94). Ljubljana: SOUS - Skupnost organizacij za usposabljanje oseb s posebnimi potrebami v Republiki Sloveniji.
- Filipčič, T. in Prisavec, A. (2005). Prilagojeno izvajanje praktičnih vsebin za gibalno ovirane učence v prvem triletnju osnovne šole. Razredni pouk: revija Zavoda za šolstvo, 7(3), 27–31.
- Žgur, E. (2007). Motorika učencev s cerebralno paralizo v osnovni šoli. Defektologica slovenica, 15(2), 7–22.
- Strle, M. (2017). Inkluzija kot posebnost normalnosti. Razredni pouk: revija Zavoda RS za šolstvo, 19(2), 14–19.
- Kuhar, D. (2016). Uspehi in neuspehi inkluzije gluhih in naglušnih otrok. Učiteljev glas: priloga revije Vzgoja in izobraževanje, 3(2), 25–28.
- Jurkovič, A. (2016). Vključevanje težje gibalno oviranega in dolgotrajno bolnega učenca v osnovni šoli. Vzgoja in izobraževanje: revija za teoretična in praktična vprašanja vzgojno izobraževalnega dela, 47(5/6), 86–92.
- Benčan, T. (2001). Vključevanje dolgotrajno bolnih šolarjev v šolo. Vzgoja in izobraževanje: revija za teoretična in praktična vprašanja vzgojno izobraževalnega dela, 32(5), 15–17.
- Pulec Lah, S. in Košir, J. (2015). Sodelovanje učiteljev in specialnih pedagogov kot dejavnik spodbujanja socialne vključenosti učencev s posebnimi potrebami. V T. Devjak (ur.), Vpliv družbenih sprememb na vzgojo in izobraževanje (str. 287–308). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Adlešič, I., Ferkolj Smolič, M., Fišter, I. in Murgelj, M. (2010). Pomen sodelovanja pri inkluziji. V Kavkler, M. in Adlešič, I. (ur.). Razvoj inkluzivne prakse s pomočjo inkluzivnih timov. Zbornik prispevkov (str. 67–80). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

7. konferenca ravnateljev vzgojno-izobraževalnih zavodov

spremljevalni dogodek slovenskega
predsedovanja Svetu EU

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Nalozba sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

- Schmidt, M. (2006). Zaznavanje integracije/inkluzije v osnovni šoli. *Sodobna pedagogika*, 57(posebna izdaja), 330–337.
- Levč, S. (2011). Učenci z govorno-jezikovno motnjo v osnovni šoli. *Razredni pouk: revija Zavoda RS za šolstvo*, 13(2/3), 9–13.
- Brus, S. (2016). Zgodnja obravnava otrok z govorno-jezikovnimi motnjami: prispevek dobre prakse na področju inkluzije učencev in dijakov s posebnimi potrebami. *Učiteljev glas: priloga revije Vzgoja in izobraževanje* 3(2), 17–20.
- Jelenc, D. (2000). Težave učencev na govorno-jezikovnem področju. *Defectologica Slovenica: revija defektologov in specialnih pedagogov Slovenije*, 8(3), 59–69.
- Klujber, D. in Krajnc, A. (2017). Inkluzija učencev z avtističnimi motnjami. *Vzgoja in izobraževanje: revija za teoretična in praktična vprašanja vzgojno izobraževalnega dela*, 48(1/2), 16–20.
- Virant, Z. (2017). Kako učencu z avtizmom razložiti, kdaj obleči več oblačil in kdaj manj ali kakšne barve je mraz. *Educa: strokovna revija za področje varstva, vzgoje in izobraževanja predšolskih otrok in otrok na razredni stopnji osnovne šole*, 26(1/2), 74–82.
- Rogič Ožek, S. (2016). Umeščanje otrok z avtističnimi motnjami v slovenski šolski prostor. *Vzgoja in izobraževanje: revija za teoretična in praktična vprašanja vzgojno izobraževalnega dela*, 47(5/6), 5–10.
- Šket Kamenšek, L. (2011). Učenci z ADHD in njihovi učitelji: kako vzpostaviti učinkovito komunikacijo? *Didakta*, 142(2), 17–19.
- Pulec Lah, S. (2009). Hiperaktivni, vzgojno zahtevnejši otroci. *Didaktika.*, 18/19(1), 4–7.
- Schmidt, M. (2003). Motnje pozornosti in hiperaktivno vedenje v otroštvu. V Goriup, J. (ur.). *Predšolski otrok danes*. Slovenske Konjice: Vrtec, str. 93–97.
- Kavkler, M. (2003). Otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja. *Šolsko svetovalno delo: revija za svetovalne delavce v vrtcih, šolah in domovih*, 8(3), 4–7.
- Ros, K. (2018). Pomen socialne opore, samopodobe in motivacije učencev s PPPU v inkluzivnem vzgojno-izobraževalnem procesu. V M. Schmidt Krajnc, D. Rus Kolar, E. Kranjec (ur.), *Vloga inkluzivnega pedagoga v vzgoji in izobraževanju* (str. 125–138). Maribor: Univerzitetna založba Univerze.
- Kobolt, A. (2011). Razumevanje in odzivanje na čustvene in vedenjske težave. *Socialna pedagogika*, 15(2), 153–173.
- Kobolt, A. (2010). Izstopajoče vedenje, šola, družbeni kontekst. V A. Kobolt (ur.), *Izstopajoče vedenje in pedagoški odzivi* (str. 7–24). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Vec, T. (2011). Moteče vedenje: ozadja in osnovni dejavniki, ki nanj vplivajo. *Socialna pedagogika*, 15 (2), 125–152.
- Žolgar Jerković, I. in Kermauner, A. (2006). Poznavanje slepih in slabovidnih učencev – pot do ustrezne obravnave. *Sodobna pedagogika*, 57, 376–393.
- Kolenec, F. M. (2011). Slepi in slabovidni učenci v večinski šoli. *Vzgoja: revija za učitelje, vzgojitelje in starše*, 13(50), 41–43.

7. konferenca ravnateljev vzgojno-izobraževalnih zavodov

spremljevalni dogodek slovenskega
predsedovanja Svetu EU

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

Naložba sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

Rutar, S. (2018). Kakovost šole s perspektive učencev s priseljsko izkušnjo kot izhodišče za zagotavljanje inkluzivnega izobraževanja. Dve domovini.

Rutar, D. (2010). Inkluzija in inkluzivnost: model nudenja pomoči učiteljem pri delu z dijaki s posebnimi potrebami. Ljubljana: center za poklicno izobraževanje

Zakon o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami (ZOPOPP)

dostopno na:

<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7681&d-49682-p=1&d-49682-o=2&d-49682-s=2>

Otroci s čustvenimi in vedenjski težavami

- Prepoznavanje neželenega vedenja in podpora pozitivnemu vedenju (VIR: ZRSS)

dostopno na: <https://www.zrss.si/podrocja/predsolska-vzgoja/kurikularni-dokumenti/>

- Zakon o obravnavi otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami v vzgoji in izobraževanju (ZOOMTVI) (VIR: PIS)

dostopno na: <http://www>

Kakovost šole s perspektive učencev s priseljsko izkušnjo kot izhodišče za zagotavljanje inkluzivnega izobraževanja

S Rutar - Dve domovini, 2018

Otroci z višjimi potenciali

- Strokovna izhodišča posodobitve Koncepta odkrivanja nadarjenih otrok, učencev in dijakov ter vzgojno-izobraževalnega dela z njimi. Bezić, Tanja. Založništvo in izdelava - Ljubljana : Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2019.

dostopno na: https://www.zrss.si/pdf/strokovna_izhodisca_nadarjeni.pdf

- Sutherland, M. 2015. Nadarjeni v zgodnjem otroštvu. Dejavnosti za otroke, stare od 3 do 6 let. Ljubljana, Pedagoška fakulteta.
- Nadarjenost na predšolski stopnji: [znanstvena monografija]
- Kukanja-Gabrijelčič, Mojca; Gorela, Keli Koper Založba Univerze na Primorskem, 2018

7. konferenca ravnateljev vzgojno-izobraževalnih zavodov

spremljevalni dogodek slovenskega
predsedovanja Svetu EU

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Nalozba sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI SKLAD
SOCIALNI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

POVEZAVA DO DODATKOV H KURIKULUMU ZA VRTCE (ZRSS):

dostopno na: <https://www.zrss.si/podrocja/predsolska-vzgoja/kurikularni-dokumenti/>

- [Dopolnitev Navodil h Kurikulumu za vrtce v programih s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za otroke s posebnimi potrebami – za dolgotrajno bolne otroke \(2016\)](#)
 - [Navodila h Kurikulumu za vrtce v programih s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za otroke s posebnimi potrebami \(2003\)](#)
 - [Dopolnitev Navodil h Kurikulumu za vrtce v programih s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za otroke s posebnimi potrebami – za otroke z avtističnimi motnjami \(2016\)](#)
 - [Kurikulum za vrtce v prilagojenem programu za predšolske otroke \(2006\)](#)
 - [Dopolnitev Kurikuluma za vrtce v prilagojenem programu za predšolske otroke – za otroke z avtističnimi motnjami \(2016\)](#)
 - “Programske smernice – svetovalna služba v vrtce“
 - [Dodatek h Kurikulu za vrtce za otroke Romov \(2002\)](#)
 - [Dodatek h Kurikulu za delo na dvojezičnih področjih \(2002\)](#)
-
- Otrok s polževim vsadkom (vir: Center za sluh in govor)
<https://www.csgm.si/otrociuporabnikipv/>
 - Otrok z Downovim sindromom v vrtcu (vir: Sekcija za Downov sindrom)
<http://www.downov-sindrom.si/prenosi/Otrok%20zDS%20v%20vrtcu-koncni.dec10.pdf>
 - Preobčutljivost in alergije na hrano v vrtčevski igralnici (vir: NIJZ)
https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/alergije_na_hrano_v_igralnici_-_rok_policnik.pdf
 - Priporočila za šole in vrtce za otroke z alergijami (vir: UKC Ljubljana)
<http://www.imuno.si/files/Nekaj-priporocil-za-sole-in-vrtce.pdf>

Uspešno ustvarjanje inkluzivnih učnih okolij

7. konferenca ravnateljev vzgojno-izobraževalnih zavodov

spremljevalni dogodek slovenskega
predsedovanja Svetu EU

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Nalozbo sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST